

VIITOTTU YKSINÄISYYS

–Harvoin pääsee juttelemaan viittoen

Haastatteluihin perustuva selvitys viittomakielisten
iäkkäiden yksinäisyyden kokemuksista

MARIA KURSI, ANU JANSSON JA TARJA YLIMAA

Vanhustyön keskusliitto
CENTRALFÖRBUNDET FÖR DE GAMLAS VÄL RY

VIITOTTU YKSINÄISYYS

–Harvoin pääsee juttelemaan viittoen

Haastatteluihin perustuva selvitys viittomakielisten
iäkkäiden yksinäisyyden kokemuksista

MARIA KURSI, ANU JANSSON JA TARJA YLIMAA

Vanhustyön keskusliitto

CENTRALFÖRBUNDET FÖR DE GAMLAS VÄL RY

VIITOTTU YKSINÄISYYS

–Harvoin pääsee juttelemaan viittoon

Haastatteluihin perustuva selvitys viittomakielisten
iäkkäiden yksinäisyyden kokemuksista

Maria Kursi, Anu Jansson ja Tarja Ylimaa

Julkaisija: Vanhustyön keskusliitto

– Centralförbundet för De Gamlas Väl ry, 2023

ISBN 978-951-806-314-1

Vanhustyön keskusliitto

– Centralförbundet för de gamlas väl ry

Malmin kauppatie 26, 00700 HELSINKI

www.vtkl.fi

Kuvat: Ilkka Vuorinen (ellei muuta mainita)

Kuvissa esiintyvät ihmiset eivät liity selvitystyöhön.

Taitto: Jukka Mäkelä, Laine Direct Oy

Paino: Laine Direct Oy, 2023

Sisällys

Alkusanat	6
Johdanto	7
Viittomakieliset iäkkäät	8
Viittomakieli	9
Viittomakielinen yhteisö.....	9
Viittomakielisten iäkkäiden ainutlaatuinen elämänkulku.....	11
Miksi viittomakielisten iäkkäiden yksinäisyys vaatii oman tarkastelunsa.....	12
Selvityksen tavoitteet	13
Haastattelut	14
Litterointi	16
Teemoittelu.....	16
Tulokset	17
Haastateltavien kuvailu	17
Konkreettinen yksinäisyys	18
Yksinäisyys tuntuu – ja ilmenee viittomina	19
Poikkeusaikojen esille nostamia kokemuksia	20
Yksinäisyyttä koetaan kuulevien ja viittomakielisten keskellä	22
Teknologian mahdollisuudet ja haasteet sosiaalisessa vuorovaikutuksessa....	25
Keinoja yksinäisyyteen	27
Pohdintaa	30
Lopuksi	32
Lähteet.....	33

Alkusanat

Haluamme osoittaa lämpimät kiitoksemme selvitystyön tärkeimmille henkilöille eli niille vapaaehtoisille viittomakielisille iäkkäille, jotka halusivat osallistua selvitystä varten toteutettuihin haastatteluihin eri puolilla Suomea.

Raportin tulokset vahvistavat käsitystämme siitä, että iäkkäiden ihmisten kokemuksia, tarpeita ja tavoitteita on tärkeää kuulla ja tehdä näkyväksi. Juuri autenttisten kokemusten kautta vanhustyö rakentuu asiakaslähtoisemmäksi, ja gerontologinen tieto vahvistuu.

Vanhustyön keskusliitto kiittää lämpimästi selvitystyön erinomaisesta suunnittelutuesta ja yhteistyöstä Kuurojen Liittoa ja johtaja Helena Torbolia. Yhteiset keskustelut ja pohdinnat ennen selvityksen käynnistämistä ja sen aikana ovat olleet arvokkaita.

Toivon, että raportti herättelee ajatuksia, tunteita ja kysymyksiä. Ja että viittomakielisten iäkkäiden yksinäisyyden äärellä työ jatkuu.

Helsingissä 28.11.2023

Anu Jansson

Osallisuusjohtaja

Vanhustyön keskusliitto – Centraförbundet för de gamlas väl ry

Johdanto

Yksinäisyys on maailmanlaajuisesti tunnistettu hyvinvointi- ja terveysriski. Jo ennen Covid-19-pandemiaa 30 miljoonaa eurooppalaista ilmoitti kokevansa itsensä usein yksinäiseksi (Jopling & Howells 2018). Yksinäisyys koskettaa laajasti myös iäkkäitä. Suomen Punaisen Ristin teettämän yksinäisyysbarometrin (2023) mukaan suomalaisista 65–84 täyttäneistä noin joka neljäs kokee yksinäisyyttä vähintään joitakin kertoja kuukaudessa. Palvelutalo- ja tehostetun palveluasumisen asukkaista reilusti yli kolmannes kokee itsensä yksinäiseksi (Jansson 2020). Lukuisien tutkimuksien perusteella yksinäisyyden tiedetään esimerkiksi heikentävän kognitiota, psyykkistä hyvinvointia, elämänlaatua sekä lisäävän terveyspalvelujen käyttöä ja ennenaikaisen kuolemariskiä (mm. EU 2023).

Yksinäisyyttä pyritään lievittämään ja vähentämään monin eri tavoin. Vanhustyön keskusliitto on kehittänyt iäkkäiden ihmisten yksinäisyyteen ryhmätoimintamallin, jonka perustana on vahva tutkimusnäyttö. Kyseessä on Ystäväpiiri-toiminta, jonka tiedetään mm. edistävän iäkkäiden ihmisten psyykkistä hyvinvointia, muistitoimintoja ja terveyttä (Pitkälä ym. 2009). Ystäväpiiri-mallin mukaisia ryhmiä on levitetty ja juurrutettu ympäri Suomea lähes parinkymmenen vuoden ajan.

VANHUSTYÖN KESKUSLIITTO – CENTRALFÖRBUNDET FÖR DE GAMLAS VÄL RY

on maan laajin valtakunnallinen vanhustyön ja vanhuusalan järjestö, joka toteuttaa vanhuuspoliittista vaikuttamista sekä edunvalvontaa ikääntyneiden ihmisten ja vanhusten hyvinvoinnin, toimintakykyisyyden ja sosiaalisen turvallisuuden edistämiseksi. Liitto tekee työtä iäkkäiden ihmisen puolesta ja heidän kanssaan mm. järjestämällä koulutusta, ryhmätoimintaa ja neuvontaa, kehittämällä toimintamalleja ja osallistumalla yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon.

Vuosina 2019–2021 Vanhustyön keskusliitto on tehnyt yhteistyötä Kuurojen Liitto ry:n kanssa viittomakielisten iäkkäiden henkilöiden yksinäisyyden lievittämiseksi Ystäväpiiri-toiminnan keinoin. Yhteistyöstä ja ryhmien toteutuksesta kerättyjen palautteiden perusteella havaittiin, että viittomakielisten iäkkäiden ihmisten yksinäisyydestä ei vielä tiedetä riittävästi. Lisäksi ryhmiin osallistuneet viittomakieliset kokivat yksinäisyyden ja siihen liittyvät käsitteet vaikeina. Osa ei esimerkiksi osannut viittoa eli sanoittaa yksinäisyyden kokemuksiaan suoraan, vaan käytti monia eri kiertoilmauksia. Osalle ryhmään osallistuneista ryhmäkeskustelu oli ensimmäinen kerta elämässä, kun yksinäisyyden sanottaminen oli mahdollista. Vanhustyön keskusliitolle syntyi tarve ja tavoite lisätä tietoa viittomakielisten iäkkäiden yksinäisyydestä.

Tämä raportti kokoaa yhteen 2022–2023 toteutetun selvitystyön tuloksia. Selvitystyö perustuu laadullisiin haastatteluihin, kehittämistyöhön, vertaiskeskusteluihin, luentotilaisuuksiin sekä viestintään.

LUKIJALLE: jatkossa viittomakielisestä iäkkästä henkilöstä käytetään tekstin luettavuuden takia ilmausta ”viittomakielinen iäkäs”. Raportissa olevat kuvat ovat kuvituskuvia. Kuvissa esiintyvät ihmiset eivät liity selvitystyöhön.

Viittomakieliset iäkkäät

Äidinkielenään suomalaista viittomakieltä käyttäviä on noin 5 500, ja heistä kuuroja on noin 3 000. Osa suomalaisista viittomakielisistä on suomenruotsalaisia ja eri kielisiä maahanmuuttajia (Kuurojen Liitto 2023). Viittomakielinen iäkäs ihminen on henkilö, joka on kuuro tai huonokuuloinen syntymästä lähtien tai kuuroutunut varhaisiässä, ja käyttää viittomakieltä. Joukossa on kuurosokeita ja vammaisia kuuroja iäkkäitä. Myös kuuleva voi olla viittomakielinen, jos hän on lapsuudessaan käyttänyt äidinkielenään viittomakieltä. Kuurojen Liiton aluetyöntekijöiden asiakasrekisterissä oli yli 61 vuotta täyttäneitä 1 087 vuonna 2012 (Torboli & Pulkkinen 2013). Viime vuosina viittomakieliset kuulon asteeseen katsomatta ovat voineet merkitä äidinkielekseen suomalaisen tai suomenruotsalaisen viittomakielen väestörekisterissä. Tämä on viittomakielisille vapaaehtoista, jonka takia viittomakielisten tarkkaa lukumäärää ei toistaiseksi ole voitu laskea. Syynä on myös se, ettei vammaisia, näkövammaisia lukuun ottamatta, rekisteröidä tai tilastoida Suomessa.

”Tack” suomenruotsalaisella viittomakielellä. Suomenruotsalaisia kuuroja on noin 100. He ovat pieni vähemmistö viittomakielisen yhteisön sisällä. He käyttävät suomenruotsalaista viittomakieltä ja asuvat pääasiassa Etelä-Suomessa ja Pohjanmaalla.

Viittomakieli

Viittomakieli on syntynyt samalla tavoin kuin puhutut kielet. Toisin kuin joskus oletetaan, viittomakieltä ei ole luotu kuurojen apuvälineeksi eikä se näin ollen ole keinotekoinen kieli kuten esimerkiksi esperanto. Viittomakieli on luonnollinen kieli, joka on syntyäkseen tarvinnut yhteisön. Luonnollisilla kielillä tarkoitetaan kieliä, joilla on äidinkielen asema. (Malm & Östman 2000: 16–17.) Puhuttujen kielten tavoin viittomakielet ovat sidoksissa maansa kulttuuriin ja näin jokaisella maalla on oma kansallinen viittomakielensä. Saman maan sisällä viittomakieliä voi olla myös useampia. (Kuurojen Liitto ry 2010: 10.) Viittomakielissä esiintyy vaihtelua ja murteita samaan tapaan kuin puhutuissakin kielissä. Esimerkiksi helsinkiläisen nuoren ja oululaisen iäkkään viittomat saattavat erota toisistaan jonkin verran.

Viittomakieli elää ja muuttuu ajan mukana. Sata vuotta sitten käytössä olleet viittomat ovat osittain erilaisia verrattuna tämän päivän viittomiin. Vanhat sormiaakkoset ovat käytössä enää vain vanhimmilla viittomakielisillä. Kuurojen Maailmanliiton vahvistamat kansainväliset sormiaakkoset otettiin käyttöön Suomessa vuonna 1965 (Kuurojen Liitto 1974). Koska viittomakieli on vaihteleva kieli maantieteellisine murteineen ja eri-ikäisten viittomakielisten välillä, saattaa Suomessakin olla useita erilaisia ilmaisuja samasta aiheesta. On erittäin tärkeää, että viittomakielisten iäkkäiden parissa työskentelevä henkilö hallitsee hyvin viittomakielen sekä osaa myös vanhoja viittomia ja vanhoja sormiaakkosia. Tämä edistää tasavertaista, vastavuoroista ja sujuvaa vuorovaikutusta viittomakielisen iäkkään ja työntekijän välillä ja viittomakielisten iäkkäiden ryhmissä.

Viittomakielinen yhteisö

Viittomakielinen yhteisö määrittelee itseään sekä kielellisenä että kulttuurisena vähemmistönä johtuen yhteisön käyttämästä, täysipainoisesta kielijärjestelmästä eli viittomakielestä. Kuurojenkoulujen ja viittomakielen myötä on syntynyt yhteisö, jolla on omat tavat, traditiot ja historia. Ne ovat muovanneet viittomakieltä käyttävän henkilön viittomakielistä identiteettiä. Yhteisön historiaan sisältyy myös kamppailuja: esimerkiksi oikeudesta käyttää viittomakieltä, oikeudesta koulutukseen ja oikeudesta omakieliseen viestintään. Tämänkaltaiset tilanteet liittyvät kielen ja kulttuurin tunnustamiseen ja säilyttämiseen yhteiskunnassa. Viittomakielisessä yhteisössä ihmiset voivat olla kuuroja, kuulovammaisia tai kuulevia, jotka ovat oppineet viittomakielen osana yhteisöä. Viittomakielinen yhteisö on tärkeä osa siihen kuuluvien ihmisten elämää ja osallisuutta. Se tarjoaa jäsenilleen parhaimmillaan tietoa, tukea, yhteenkuuluvuuden tunnetta ja vastavuoroisuutta.

VIITOMAKIELISTEN IÄKKÄIDEN YHTEISÖ JA KULTTUURI

Kuurojen kulttuurin luovat pääosin viittomakielinen yhteisö sekä viittomakielellä toimiminen laajasti esimerkiksi arkielämässä, tieteessä, taiteessa ja liikunnan saralla. Iäkkäitä ihmisiä ajatellen kuurojen yhdistykset ovat muodostuneet kuurojen kulttuurin rakentumisessa tärkeiksi paikoiksi. Yhdistyksiä on kutsuttu mm. ”toiseksi kodiksi”, joissa viittomakieli ja kuurojen kulttuuri yhdistävät kävijöitä. Yhdistykset tarjoavat viittomakielisille iäkkäille ennen kaikkea sosiaalista yhteisöllisyyttä, mutta myös tietoa, edunvalvontaa, kulttuuritapahtumia ja harrastuksia.

Yleisesti ottaen viittomakielisillä iäkkäillä on harvoin mahdollisuuksia kielelliseen kasvokkaiseen vuorovaikutukseen arjessaan. Useinkaan toista viittomakielistä kuuroa ei ole omalla työpaikalla, liikuntaryhmässä tai naapurustossa. Muutoksen viittomakieliseen yhteydenpitoon ovat pikkuhiljaa tehneet digitaaliset laitteet. On kuitenkin tärkeä huomioida, että niiden käyttö ei ole vielä kaikkien saatavilla. Kulttuurielämyksiä viittomakielellä tarjoavat mm. Kuurojen Liiton kulttuurituentanto, Teatteri Totti ja osuuskunta Ursa Minor. (Kuurojen Liitto 2023).

KUVA: Kuurojen Liitto/Jussi Rinta-Hoiska

Kuvassa Kauko Marjamäki (vas.), Seppo Marjamäki ja Tauno Jokela

Kuurojen seniorien kulttuuritapahtuma on vuosien aikana muodostunut tärkeäksi valtakunnalliseksi senioritapahtumaksi, joka kokoaa yhteen kuuroja ikääntyneitä ympäri maata. Tapahtuman aikana päästään sekä nauttimaan monista eri esityksistä että esiintymään itse lavalla. Lisäksi esillä on tuttuun tapaan taide- ja käsitöiden näyttely sekä viihdyttävää oheisohjelmaa. (Kuurojen Liitto ry 2023)

Viittomakielisten iäkkäiden ainutlaatuinen elämänkulku

Useimmilla kuulevaan perheeseen syntyneillä eli syntymäkuuroilla iäkkäillä ei ollut mahdollisuutta luonnolliseen kielen oppimiseen ja omaksumiseen varhaislapsuudessaan. Noin 7-vuotiaina he oppivat viittomakielen kuurojenkoulussa isommilta oppilailta – salaa opettajilta. Kuurojenkouluissa oli tuolloin vallalla oralismi eli viittomakielen kieltävä ja puhumaan oppimista korostava opetusmetodi. Viittomakieltä ei nähty tasavertaisena, luonnollista vuorovaikutusta mahdollistavana kielenä. (Katsui ym. 2021).

Suomessa elettiin 1900-luvun alkupuolelta aina 1970-luvulle saakka voimakkaan audismin ja oralismin eli kuulo- ja puhekeskeisyyden aikaa. Kuvaavia esimerkkejä aikakaudelta ovat muun muassa se, että viittomakielen käyttö oli tiukasti kielletty kouluissa. Oppilaita yritettiin opettaa puhumaan, ja viittomakieltä pyrittiin määrätietoisesti kitkemään pois. Kuurot lapset kävivät kuurojen kouluja ja asuivat asuntolassa tai sijaiskodissa erossa perheistään (Katsui ym. 2021).

Lapset pääsivät käymään kotona 2–3 kertaa vuodessa, mikä usein johti etääntymiseen muista perheenjäsenistä. Etääntymistä lisäsi se, ettei perheillä ollut viittomakielentaitoa. Oralismin aatteeseen kuului, ettei viittomakieltä käytetty lasten kanssa (Katsui ym. 2021). Kouluissa ja asuntoloissa lapsilla ei useinkaan ollut luotettavaa aikuista, joka olisi kasvattanut mm. vuorovaikutustaidoissa ja mm. selittänyt, minkälainen käyttäytyminen ilmaisutapoineen oli oikein tai mikä väärin. Oralismi on johtanut siihen, että monella iäkkäällä viittomakielisellä on keskimääräistä heikommat luku- ja kirjoitustaidot sekä alhainen koulutustaso. Nämä seikat vaikeuttavat viittomakielisten iäkkäiden mahdollisuutta vaikuttaa omiin asioihinsa (soveltaen Katsui ym. 2021).

Miksi viittomakielisten iäkkäiden yksinäisyys vaatii oman tarkastelunsa

Kokiessamme yksinäisyyttä odotuksemme sosiaalisia suhteita tai sosiaalista ympäristöä kohtaan eivät täyty. Iäkkäillä ihmisillä yksinäisyyden kokemusten taustalla voi olla mm. sosiaalisen verkoston kaventumista, menetyksiä, heikentynyt toimintakyky, kokemus kuoleman läheisyydestä tai elämän merkityksettömyyden kokemuksia. (Perlman & Peplau 1982; Routasalo ym. 2006; Tiikkainen 2006; Savikko 2008; Tiilikainen 2016; Jansson ym. 2019; Jansson 2020).

Yhteenkuuluvuuden tunne sekä tunne siitä, että muut ymmärtävät itseä, ovat meille kaikille tärkeitä. Ne ovat myös keskeisiä tekijöitä yksinäisyyden kokemusten ennaltaehkäisemisessä ja lievittämisessä. Viittomakielisten iäkkäiden kohdalla ymmärtäminen ja ymmärretyksi tuleminen on ollut – ja valitettavasti on edelleenkin – heikkoa suhteessa muuhun väestöön. Viittomakielisen yhteisön ulkopuolella viittomakieltä ei hallita. Arkinen kanssakäyminen ja erilaiset palvelut omalla kielellä jäävät vähäiseksi. Toisaalta harvaan asutuilla seuduilla iäkkäillä viittomakielisillä ei välttämättä ole lainkaan vertaisia. Tulkkauspalvelut ovat erittäin tarpeellisia ja ne ovat monesti edellytys vastavuoroiselle ymmärrykselle. Toisaalta moni kokee elävänsä ja kommunikoivansa tulkkauspalveluiden varassa: ”huomenna ymmärrät neljä tuntia, ylihuomenna kolme.” (Laakkonen 2019). Tulkkauspalveluihin oikeutettuja on 3602 koko Suomessa, joista Uusimaalla 1071 ja Pohjois-Suomessa 377 (Kelasto 2022).

Suomalaisten viittomakielisten iäkkäiden ihmisten yksinäisyyden kokemuksista tiedetään vielä melko vähän. Ainut löytämämme suomalainen tietolähde on Kuurojen Liiton tekemä kartoitus vuodelta 2012 (Torboli & Pulkkinen 2013), jonka mukaan 36 prosenttia kartoitukseen osallistujista koki yksinäisyyttä vähintään silloin tällöin. Suomalaisiin viittomakielisiin iäkkäisiin kohdentuvaa tutkimustietoa löytyy yleisestikin ottaen niukasti. Tietoa ansiokkaasti vahvistaa joulukuussa 2021 ilmestynyt Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisu *Viitotut muistot – Kuuroihin ja viittomakieliseen yhteisöön kohdistuneet oikeudenloukkaukset* (Katsui ym. 2021). Julkaisusta käy ilmi, että kuurojen ja viittomakielisten yhteisöön on kohdistunut monenlaista syrjintää koko viittomakielisen yhteisön olemassaolon ajan – vielä tänäkin päivänä. Tämä on keskeinen tieto, sillä syrjinnän kokemukset ovat yhteydessä yksinäisyyteen (Jansson 2020).

Vanhustyön keskusliitto toteutti vuosina 2019 ja 2021 yhteistyössä Kuurojen Liiton ja viittomakielen tulkkien kanssa Ystäväpiiri-ohjaajakoulutuksia viittomakielisten iäkkäiden yksinäisyyden vähentämiseksi sekä alueellisen vertaistuen ja

yhteisöllisyyden vahvistamiseksi. Viittomakielisiä koulutuskokonaisuuksia suunnattiin ohjaajapareille, joista toinen oli Kuurojen Liiton aluetyöntekijä ja toinen vapaaehtoistoimija. Koulutusten jälkeen viittomakielisiä Ystäväpiiri-ryhmiä järjestettiin lähiryhminä ympäri Suomea ja verkossa. Palaute niistä oli pääosin hyvää ja ryhmät koettiin tarpeellisiksi. Kuurojen Liiton aluetyöntekijät ja vapaaehtoistoimijat tekivät tärkeää työtä ryhmien mahdollistamiseksi ja viittomakielisten iäkkäiden yksinäisyyden vähentämiseksi.

Koulutuksissa kuitenkin huomattiin, että yksinäisyyden teemoille ei aina löytynyt helposti yhteisesti ymmärrettyjä viittomia. Esimerkiksi ”tuntea itsensä yksinäiseksi muiden ihmisten keskellä” näyttäytyi vaikealta asialta viittomakielellä ilmaistuna ja ymmärrettynä. Yksinäisyyteen liittyvät asiat hahmottuivat monesti kiertoteitse ja esimerkein. Yksinäisyydestä puhuttaessa pienryhmien havaittiin keskusteleavan esimerkiksi yksin asumisesta tai olemisesta. Yksinäisyyden sanoittamisen äärellä viittomakieliset iäkkäät kokivat hämmennystä, vaikka siihen liittyviä tunteita oli ilmaistukin (Ystäväpiiri-toiminta 2020). Eri osapuolten keskusteluista noussut epätietoisuus sai aikaan tarpeen selvittää, minkälaisia viittomakielisten iäkkäiden yksinäisyyden kokemukset ovat ja millä tavoin voisimme vahvistaa eri osapuolten keskustelumahdollisuuksia teeman äärellä. Samalla haluttiin lisätä tietoa viittomakielisten iäkkäiden yksinäisyydestä.

Selvityksen tavoitteet

Viitottu yksinäisyys -selvityksen tavoitteena oli kartoittaa, minkälaisia viittomakielisten iäkkäiden ihmisten yksinäisyyden kokemukset ovat. Selvityksen tulosten ja niihin liittyvän viestinnän tavoitteena on tuoda viittomakielisten iäkkäiden yksinäisyyttä näkyväksi sekä lisätä siihen liittyvää ymmärrystä niin ammattilaisten, päättäjien kuin suuren yleisönkin keskuudessa. Tiedon pohjalta Vanhustyön keskusliiton Ystäväpiiri-toimintaa kehitetään vastaamaan kohderyhmän tarpeita.

Selvitystyö suunniteltiin Vanhustyön keskusliiton asiantuntijoiden toimesta v. 2020. Selvitystyön toteutti vuosina 2022–2023 työhön palkattu koordinaattori yhteistyössä liiton asiantuntijoiden kanssa. Selvitystyön rahoitti Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEA.

Selvityksen keskeisenä tavoitteena oli selvittää, miten viittomakieliset iäkkäät sanoittavat yksinäisyyden kokemuksensa.

Haastattelut

Selvitystä varten rekrytoitiin haastateltavaksi vapaaehtoisia viittomakielisiä iäkkäitä ihmisiä viittomakielisten yhteisöistä eri puolilta Suomea keväällä 2022. Haastatteluissa viittomakielisten iäkkäiden yksinäisyyden kokemuksille pyrittiin löytämään subjektiivisia, yksilöllisiä ilmauksia sekä yhteisiä yksinäisyyden kokemusten nimittäjiä. Haastattelut toteutettiin kesällä 2022. Haastattelija oli viittomakielinen, jotta vastaajilla oli mahdollisuus ilmaista kokemuksensa ja ajatuksensa luontevasti omalla kielellään.

Viittomakielisiä iäkkäitä haastateltiin sekä yksilö- että ryhmähaastatteluissa, jotka videoitiin. Videoinnin tavoitteena oli mahdollistaa haastattelijan täydellinen keskittyminen viittomakieliseen haastatteluun ja kommunikointiin. Viittomakieli on visuaalinen kieli ilmeineen ja kehonkieliseen. Katsekontakti on olennainen osa vuorovaikutusta. Tämän vuoksi oli tärkeää, ettei katsekontakti katkeillut esimerkiksi muistiinpanojen kirjoittamisen takia. Haastattelijalla oli käytössään älypuhelin jalustoineen, jossa oli tarvittavat ominaisuudet haastattelutilanteiden tallentamiseksi.

Koska kyse on niinkin henkilökohtaisesta aiheesta kuin yksinäisyydestä, haastattelulle oli tärkeää luoda luottamuksellinen ja turvallinen haastatteluympäristö, jonka haastateltava sai itse valita. Ympäristönä toimi useimmiten haastateltavan oma koti tai kodin lähiympäristö. Haastattelussa istuma- tai seisomajärjestelyt tehtiin niin, että keskustelu mahdollisti luontevan ja suoran katsekontaktin.

Perustuen haastattelijan pitkään ammatilliseen uraan viittomakielisten iäkkäiden parissa sekä Viitotut muistot-raportin tuloksiin, oletimme, etteivät viittomakieliset iäkkäät mahdollisesti ole tottuneet useinkaan kertomaan ajatuksistaan. Oletimme myös, että heidän voi olla vaikea sanoittaa toiveitaan ja tunteitaan. Näiden oletusten perusteella hyödynsimme keskustelua helpottavia tekniikoita. Ennen jokaista haastattelua haastattelijat tutustui haastateltavaan keskustelemalla hänen kanssaan vapaamuotoisesti nähdäkseen, millä tavoin tämä viittoi eri asioista ja mitä viittomia tämä käytti. Tämä mahdollisti haastattelutilanteeseen yhteisesti ymmärrettyä viittomakieltä. Haastattelukysymyksissä käytettiin selkokielisiä ilmaisuja ja termejä. Joissakin vaikeammissa teemoissa annettiin tarvittaessa muutama vastausvaihtoehto, jos haastateltava ei päässyt kerronnassaan alkuun. Haastateltavat saivat kuvailla kokemuksiaan vapaasti, omalla tavallaan.

Jokaisessa haastattelussa käytiin lyhyesti läpi sitä, mitä eroa on yksin ololla ja yksinäisyyden kokemuksella. Käsitteiden selventämiseksi haastattelijat käytti eri viittomia molemmille termeille.

– *Mitä eroa on yksinäisyydellä ja yksinololla?*

– *Yksinäisyyden kokemus on lähes aina kielteinen. Se voi tuntua esimerkiksi ahdistuksena ja suruna. Yksinäisyys ei ole vapaaehtoista, tähän tilanteeseen on joutunut erilaisista syistä. Vapaaehtoinen yksin olo on eri asia kuin yksinäisyys. Yksin olo on usein itse valittua ja se voi olla positiivista.*

Selvitystyössä mukana olleet asiantuntijat loivat yhdessä teemallisen kysymyslistan, jonka tarkoituksena oli antaa suuntaviivoja haastattelujen etenemiselle. Tavoitteena oli kuitenkin edetä haastattelussa viittomakielisten iäkkäiden omilla ehdoilla niin, että heillä oli turvallinen olo ja aito mahdollisuus kertoa kokemuksistaan omalla tavallaan. Haastattelu eteni joustavasti niin, ettei kaikilta kysytty samoja kysymyksiä samalla tavalla. Esimerkiksi: *Kun olet yksin kotona, mitä yleensä teet?* Jos henkilö ei osannut vastata kysymykseen, haastattelijat antoi alkuun joitakin vaihtoehtoja, esimerkiksi *Katseletko televisiota, jutteletko videopuheluita vai mitä teet?* Jatkokysymys riippui vastauksesta ja keskustelu jatkui perustuen haastateltavan omiin kertomuksiin.

Haastateltavat tiesivät etukäteen, miksi haastattelijat oli tulossa heidän luokseen ja mistä aiheesta oli tarkoitus keskustella. Näin ollen haastateltavat olivat ehtineet pohtia asiaa itsekseen ja valmistautua haastatteluun. Tämä johti siihen, että kaksi haastateltavaa alkoi kertoa kokemuksistaan heti eteisessä haastattelijan juuri

saavuttua. Osa haastateltavista koki haastattelutilanteen jännittävänä, sillä he kertoivat kokemuksistaan enemmän vasta videokameran sammuttua. Silloin he kertoivat esimerkiksi lapsuudestaan, kaltoinkohtelun kokemuksistaan ja nykyisestä elämäntilanteestaan. Näistä tilanteista jäi muistiinpanoja, jotka syntyivät autossa kenttäpäiväkirjan muodossa haastattelujen jälkeen.

Ryhmähaastatteluun osallistui henkilöitä, jotka tunsivat toisensa entuudestaan. Ryhmän tuttuudesta huolimatta haastattelutilanne loi ryhmään jännitystä. Haastattelijan vapaamuotoiseksi suunnitteleman ryhmäkeskustelun edetessä alkujännitys pikkuhiljaa helpottui. Keskustelu painottui pääasiassa omiin yksinäisyyden kokemuksiin kuulevien henkilöiden keskuudessa; siihen, miten yksinäisiä henkilöitä voisi auttaa tai tukea; sekä keskusteluun yksinäisyyden ja yksinolon merkityksistä.

Litterointi

Litterointi oli työläs vaihe, sillä suomalaisella viittomakielellä on oma kielioppinsa. Lisäksi videoissa näkyivät kieleen sisältyvät ilmeet, kehokieli ja ilmaisutavat, jotka ovat sidoksissa suomalaisen viittomakielisen yhteisön kulttuuriin. Näin ollen suora käänös, ja samalla pelkkä litterointi viittomakielestä suomen kielelle, ei toiminut tämän selvityksen tavoitetta ajatellen. Haastatteliija havaitsi, että pelkkä litterointi viittomakielestä suomen kielelle ei tuonut esille tunnetiloja, sillä suurin osa tunneilmaisuksista tapahtuivat ilmein ja elein.

Tämän selvityksen tavoitteena oli siis saada selville, miten viittomakieliset iäkkäät toivat esille yksinäisyyden kokemuksensa ja oli siksi tärkeää, että kaikki tunteen ilmaisut saataisiin mukaan litterointiin. Raportoinnissa päädyttiin siihen, että litterointitekstiin lisättiin suluissa myös kuvailuja kehonkielestä tai viittomista tärkeimmissä ilmauksissa. Esimerkiksi:

- *Kavereita ei ole. Rupatteluseuraa ei ole. Myös sitä, kun haluaisi mennä ulkoilemaan kaverin kanssa, mutta kaveria ei ole. Joudun sitten sauvakävelemään yksin kauppaan ja tehtyäni ostokset sauvakävelen sitten takaisin [tämän haastateltava viittoil ilmeenä yksinäisyyttä ja hiljaisuutta korostavana].”*
- *Kaipaani jotain [katsahti alaspäin alakuloinen ilme kasvoillaan ja kosketti rintakehäänsä molemmiin lähes suljetuin käsin ja kädet liikkuvat siitä ylöspäin kasvoille itku-viittomaksi]... Vaikeaa olla yksin... Minä yritän kestää... Pitäisi tehdä jotain, mutta en jaksa. Lepään vain.*

Videoaineistoa oli yhteensä 280 minuuttia, josta selvityksen tavoitteisiin vastaavat osio litteroitiin suomen kielelle. Rajallisten aikaresurssien vuoksi se osa aineistosta, jota ei litteroitu, katsottiin läpi. Olennaisemmat asiat kirjattiin ylös muistiinpanojen muodossa.

Teemoittelu

Aineiston teemoittelu toteutettiin huolellisesti. Videot katsottiin läpi kolmeen kertaan. Kun videoiden olennaisimmat asiat oli litteroitu, tekstiä verrattiin vielä videoihin. Myös tekstejä luettiin läpi useita kertoja. Aluksi litteroitua tekstiä haravoitiin varsin harvapiikkisesti, ja tekstistä nousi esille tekstiotteita yhdistäviä teemoja ja kokonaisuuksia. Erityisesti haastattelijalle monia litteroidun tekstin teemoja jäi tiheämpään haravaan niin sanotusti rivien välistä. Tällainen oli esimerkiksi ”sosiaaliset taidot” -teema. Kuitenkin kyseisen teeman konkretisoituminen olisi kaivannut lisähaastatteluja ja lihaa luiden ympärille, ja se jätettiin pois. Rivien väliin jääneet teemat kuitenkin kertovat siitä, että viittomakielisten iäkkäiden yksinäisyys on tärkeä tutkittava aihealue ja kaipaa lisätutkimuksia.

Lopullisessa raportissa tuloksina esiteltävät teemat nousivat esille perinteisellä värikooditeknikalla. Jokainen litteroidussa tekstissä esiintyvä teema sai oman värinsä eli koodinsa, jolloin analyysi nojaa sisällönanalyysiin. Tutkijoiden välisessä keskustelussa ja teemojen kirkastuessa havaittiin, että osa iäkkäiden elämäntilanteista oli liian tunnistettavia pienessä viittomakielisessä yhteisössä. Kaikki tunnistamisriskiin liittyvät asiat jätettiin raportista pois anonymiteetin varmistamiseksi. Tämä jonkin verran kaventaa raportoituja tuloksia. Raporttia kirjoittaessa haastateltavien vastauksia on vielä tarkasteltu suhteessa videoilla näkyviin viittomiin, ilmeisiin ja eleisiin sekä varmistettu, että vastaukset kuvaavat mahdollisimman hyvin haastateltavan tarkoittamaa asiaa.

Tulokset

Haastateltavien kuvailu

Haastatteluihin osallistui yhteensä 12 henkilöä. Heistä viisi osallistui ryhmähaastatteluun ja seitsemän yksilöhaastatteluihin eri puolilta Suomea. Haastateltavat olivat iältään 65–81-vuotiaita. He asuivat pääasiassa kotona kerrostalossa tai omakotitalossa. Yksi haastateltavista asui palvelu- tai hoiva-asumisen yksikössä (anonymiteetin vuoksi asumismuotoa ei ilmaista tarkasti). Heillä kaikilla oli toisiinsa nähden erilainen asuinympäristö sekä yksilöllisiä elämäntilanteita ja sen taitekohtiin liittyviä tekijöitä. Haastateltavista yli puolet asui yksin. Haastateltavien joukossa on yksi pariskunta. Useimmilla haastateltavilla oli lapsia tai muita sukulaisia, joiden kanssa pitää yhteyttä. Kaikki haastateltavat olivat syntyneet kuuleviin perheisiin. Suurin osa haastateltavista oli käynyt kuurojen koulua. Kaksi henkilöä oli käynyt erityisluokkaa kotikunnassaan. Haastateltavien tiedolliset ja kielelliset taidot vaihtelivat toisiinsa nähden hyvin paljon. Kaikki haastateltavat eivät haastatteluhetkellä kokeneet yksinäisyyttä. Koska

viittomakielinen yhteisö on pieni, haastateltavien anonyymiutta varmistaaksemme heidän sukupuoltaan, tarkkaa ikää, asuinpaikkakuntaa tai muita mahdollisesti tunnistettavia piirteitä on jätetty pois tulosten raportoinnista.

Konkreettinen yksinäisyys

Haastatteluilla selviteltiin ensisijaisesti sitä, miten haastateltavat sanoittivat ja kuvasivat yksinäisyyttä ja siihen liittyviä kokemuksia. Useimmat haastateltavat ilmaisivat yksinäisyyttä konkreettisesti ja kuvailevasti arkisten tekemistensä kautta. Sävyn kokemuksille antoivat ilmeet ja kehon kieli, jolloin viitottu yksinäisyys sai todellisen merkityksensä.

– *Kavereita ei ole. Rupatteluseuraa ei ole. Myös sitä, kun haluaisi mennä ulkoilemaan kaverin kanssa [kiinnostunut ilme], mutta kaveria ei ole [alakuloinen ilme, suupielet hieman alaspäin]. Joudun sitten sauvakävelemään yksin kauppaan ja tehtyäni ostokset valmiiksi sauvakävelen sitten takaisin [tämän haastateltava viittoi yksinäisyyttä ja hiljaisuutta korostavana].*

Yksinäisyys kietoutui sosiaalisiin suhteisiin ja niiden kaipuuseen. Varsin monessa kohtaa vastaajat kuvasivat yksinäisyyttä kaverin, ystävän, läheisen ihmissuhteen tai merkityksellisen kanssakäymisen puuttumisena.

– *Mitä yksinäisyys on? Ajatus pysähtyy siihen, mitä yksinäisyys on. Olemme kotona, muita kavereita ei ole. Meille ei tulla käymään. Yksinäisyys on sitä, mitä tehdään täällä kotona [hämmentynyt ilme, levittelee käsiään]?*

– *Silloin tunnen kyllä paljon yksinäisyyttä, kun kaveria ei ole. Onneksi viittomakielisten vanhusten [xx] on olemassa, siellä käyn rupattelemassa. Osa vanhuksista viittoo samoja asioita yhä uudelleen, minä siinä kuuntelen kärsivällisenä [pyörittelee silmiään]. Ei voi mitään [huokaisee lannistuneena].”*

Vastaajilla oli käytössään erilaisia digitaalisia yhteydenpitokeinoja. Kaikilla nämä digitaaliset välineet eivät tyydyttäneet sosiaalisiin suhteisiin liittyviä odotuksia.

– *Täällä koton asuessani minusta tuntuu kyllä yksinäiseltä, vaikka olen kyllä yhteyksissä muihin kuuroihin. Rupatellaan esimerkiksi Messengerissä, Skypeä ja WhatsAppissa. Koen kuitenkin yksinäisyyttä... Haluaisin semmoista fyysistä juttelua. Täälläpäin ei ole seniorikerhoa [pöyristynyt, pettyneen hämmästynyt ilme]!*

Yksinäisyyttä kuvattiin myös ajallisesti paikantuneena kokemuksena. Se liittyi jokapäiväisiin arkisiin tilanteisiin ja nousi esille myös elämänkulun taitekohdissa, kuten eläkkeelle jäämisen yhteydessä.

– *[pohdiskeleva ilme]... Olin pitkään töissä 8 tuntia päivässä ja sitten jäin eläkkeelle. Aluksi oli ikävää, kun puoliso meni töihin tai asioille muutamaksi tunniksi. Koin itseni tavallaan avuttomaksi ja tuli sellainen kaipuun tunne. Sitten kun puoliso palasi kotiin, koin oloni helpottuneeksi päästäessäni juttelemaan hänen kanssaan. Onko tämä yksinäisyyttä, sitä en tiedä... Sitten kun hän oli taas kotona niin olin iloinen, kun pääsin juttelemaan.*

Yksinäisyyttä kuvattiin myös paikkaan sidoksissa olevana kokemuksena, jolle asuinympäristöllä on merkitystä. Esimerkiksi eräs vastaajista kuvasti olevansa yksinäinen pienessä kerrostaloyksiossänsä. Kesäisin maalla käydessään hän voi ulkoilla ja seurata mielenkiinnolla ympärillä olevaa luontoa ja eläimiä ja nähdä ihmisiä eri tavalla:

H: Eli kun liikut vapaasti maalla et tunne olevasi yksinäinen?

V: En niin.

H: Mutta kerrostalossa ollessasi koet yksinäisyyttä?

V: Kyllä.

H: Miksi koet yksinäisyyttä kerrostalossa?

V: Minusta tuntuu vaikealta lähteä ulos, vaikka sauvakävelemään. En oikein ymmärrä miksi. Se vain on vaikeaa. Eilenkin illalla pakotin itseni lähtemään säryistä huolimatta. Maalla voin liikkua vapaasti ja ilman huolia. Joku tulee välillä tervehtimään. Kerrostalossa ollessani minä vain hermostun [ärtynyt ilme].

Toisaalta yksinäisyys liittyi myös ulos lähtemisen tai matkustamisen konkreettiseen epävarmuuteen, jopa pelkoon.

– *Yksinäinen alkaa pelätä, eikä uskalla mennä matkalle yksin. Voisi vaikka sattua erehdyksiä, kuten vaihtaa väärään junaan.*

Yksinäisyys tuntuu – ja ilmenee viittomina

Haastateltavilta kysyttiin, miltä yksinäisyys heistä tuntui. Moni haastateltava kuvaili kokemuksiaan elävästi ja sanattomasti niin, että kokemukset ja niiden aiheuttama tunnetila välittyi ilmeiden, kehonkielen ja tekemisistä kertomisen kautta.

– *Kaipaani jotain [katsahti alaspäin alakuloinen ilme kasvoillaan ja kosketti rintakehäänsä molemmin lähes suljetuin käsin ja kädet liikkuvat siitä ylöspäin itkuksi]... Vaikeaa olla yksin... Minä yritän kestää... Pitäisi tehdä jotain, mutta en jaksa. Lepään vain.*

- *Väsyttää. Väsyttää. Väsyneeltä tuntuu kyllä... On pakko mennä uimahalliin silloin tällöin. Uinti auttaa paljon. Sukellan veden alle [alakuloinen ilme kasvoillaan]. Kylmyys auttaa ja virkistää. Uin ja sukellan taas, se auttaa [rentoutunut ilme kuvaa helpotusta ja virkistymistä].*

Eräs haastateltavista kertoi olleensa ilman ystäviä niin kauan, että on hyväksynyt asian. Hän ei odota enää mitään uutta elämäänsä, eikä unelmia ole. Melkein samaan hengenvetoon sama haastateltava myös totesi olevansa iloisempi ja pirteämpi pitkästä aikaa, kun pääsi viittomaan paljon ja vilkkaasti haastattelijan kanssa. Myös toinen haastateltava kertoi haastattelun jälkeen ilahtuneensa kovasti haastattelijan vierailusta, kun pääsi viittomaan ja nauramaan yhdessä jonkun kanssa. Vastaaja olisi halunnut haastattelijan jäävän pidemmäksi aikaa, ja harmitteli, miksi tämän piti jo lähteä.

Poikkeusaikojen esille nostamia kokemuksia

Koronapandemia alkoi keväällä 2020, ja korona vaikutti myös haastateltavien arkeen. Haastateltavilta kysyttiin, miten he kokivat koronatilanteen. Haastateltavat kuvailivat kokemuksiaan ja tuntemuksiaan monipuolisesti. Erityisesti maskin käyttö ja toisista etäällä oleminen nousivat esille haastatteluissa.

- *Olin koko ajan kamalan väsynyt, väsynyt... Käytin kasvomaskia orjallisesti. Ulko-oven viereen panin maskilaatikon muistutukseksi. Järjestelmällisesti puin maskin kasvoilleni, kun astuin ulos ovesta. Kävelin roskakatokselle viemään roskat, pesin käsiäni desillä. Minun piti väistää toisia ihmisiä.*
- *Piti aina olla etäällä muista [tämän haastateltava viittoi elävästi ja kuvailevasti epäilevä ilme kasvoillaan]. Se oli kamalaa, voisi sanoa ahdisti kyllä vähän, toden tosiaan [pudisti päätään voimakkaasti]. Se oli kamalaa [nosti käden sydämelleen].*

Eräs haastateltava kuvasi miten hän eristäytyi tuttavistaan ja toisaalta etääntyi myös lähialueen ja yhteiskunnan tapahtumista, joista hänellä ei ollut riittävästi tietoa.

- *En voinut mennä mihinkään, kuten kyläilemään. Minua ahdisti ja mitä tekemistä minulla olisi ollut? Laitoin tekstiviestin lapselleni, että toisi ruokaa kaupasta. En tiennyt mitä tehdä ja mitä muualla tapahtuu.*

Kaksi haastateltavaa pohti, että ihmissuhteet olivat vähentyneet koronavuosisien myötä.

- *Minusta tuntuu, että ennen koronaa minulla oli paljon ystäviä. Mutta nykyään heitä on alkanut kadota. Sille ei voi mitään, minun on se pakko hyväksyä [huokaisee].*

Koronaepidemian väistyttyä arki vähitellen normalisoitui, jolloin erilaiset viittomakieliset tapahtumat alkoivat vähitellen palata viittomakielisten iäkkäiden elämään. Tämä koettiin suureksi helpotukseksi.

- *Niin! Pitkästä aikaa! Halattiin toisiamme! Juttelimme ja vaihdoimme numeroitamme, jos meillä ei ollut toistemme numeroita. Luvattiin pitää yhteyttä. Sitten minua koputettiin olalle ja käännyn katsomaan, oh! Tulit paikalle pitkän matkan päästä! Rupateltiin. Minua koputeltiin olalle koko ajan [pää kääntyili eri suuntaan ilmeenä onnellisuutta ja tyytyväisyyttä ilmentävänä]. Olin kyllä iloinen, kun neljään vuoteen ei ollut viittomakielisiä kulttuuripäiviä [nauraa iloisen ja onnellisen näköisenä].*

Myös keväällä 2022 alkanut Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan aiheutti turvattomuuden ja epätietoisuuden tunteita sekä pahaa oloa. Kun sotaa koskevia viittomakielisiä uutisia tuli televisiosta, haastateltavat kertoivat jääneensä yksin pelkojensa ja huoliensa kanssa. He olisivat kaivanneet viittomakielistä keskusteluseuraa ja ihmisiä, joiden kanssa jakaa ajatuksiaan ja huoliaan omalla kielellään.

- *Katselin koko ajan televisiosta viittomakielisiä uutisia, sitten tarkistin jo seuraavan uutislähetysten kellonaikaa! Katselin, katselin ja katselin [ahdistunut ja pelokas ilme]. Sitten kun menin maate, katselin kattoa pää pyörällä ja täynnä ajatuksia.*
- *Minusta tuntui siltä, että oksentaisin, voin pahoin... Voin pahoin, pahoin [voimakas pahoinvoiva ilme]... [nosti käden sydämelleen puhaltuen samalla ulos].*
- *Katselin televisiosta Ukrainan kamalaa sotaa... Siellä kuvattiin makaavia ihmisiä. Näin yhden pienen tytön pyöräilevän, kun häntä ammuttiin. Tyttö kaatui pyörällään ja jäi siihen makaamaan. Tyttö nosti päätään ja sitten pää retkahti takaisin maahan. Lapsi kuoli! Katselin järkyttyneenä [tämän haastateltava viittoi kuvailevasti kertoen samalla omia reaktioitaan ilmein]. Näin siitä toistuvia unia.*

Hyökkäyssota herätti monessa haastateltavassa pelkoa ja epävarmuutta omasta turvallisuudesta. Informaatiota ei ollut riittävästi saatavilla selkeässä, ymmärrettävässä muodossa. Pelkoa lisäsi epätietoisuus siitä, miten suojautua mahdollisilta katastrofeilta.

- *On se ikävä asia, ikävä tosiaan. Putin on ihan hullu. Viljaa ja ruokaa on varastettu. Entä miten me kuurot, jotka emme kuule hälytyksiä?*
- *Jos sota tulee tänne, mitä me teemme? Pommisuoja on tuolla lähellä. Vai pitääkö muuttaa jonnekin? En tiedä mitä pitäisi tehdä.*

Yksinäisyyttä koetaan kuulevien ja viittomakielisten kesellä

Kielimuuri viittomakieltä taitamattomien, pääasiassa kuulevien henkilöiden kanssa tuntui muodostavan esteitä sosiaaliselle kanssakäymiselle ja yhteyden löytämiselle toisiin ihmisiin. Vastaajat kuvasivat tämänkaltaista yksinäisyyttä yhtäältä ikään kuin normaalina ja hyväksyttynä, asiaan kuuluvanakin. Toisaalta se koettiin epämiellyttävänä ja yksinäisyyden kokemusta vahvistavana. Moni haastateltava toi esille, että viittomakielisenä kuulevien keskuudessa oleminen ja ajan viettäminen koettiin kuormittavana.

– Kyllä tunnen aina yksinäisyyttä kuulevien harrastuskavereideni kanssa. Aina, kun olen harrastusmatkoilla, istun yksinäni muiden puhuessa keskenään. Illalla tapaan puolisoni, jolloin on mukavaa jutella viittomakielellä. Näen muilla olevan mukavaa, mutta itse olen yksinäinen.

Vuorovaikutustilanteissa ja tiedonsaantiin liittyvissä asioissa haastateltavat kokivat jäävänsä usein ulkopuolelle ilman viittomakielen tulkkia. Eräs haastateltavista kertoi jopa toivovansa, että joku viittomakielisen läheinen soittaisi näissä tilanteissa.

– Ollessani yksinäinen kuulevien keskuudessa katson puhelintani ja odotan sen soivan. Pääsisin juttelemaan jonkun kanssa!

Eräs haastateltava koki, että viittomakielisiä iäkkäitä ja heidän tarpeitaan ei kuulla ja kuunnella riittävästi. Tämänkaltaisen kokemuksen liittyi viittomakielentaidottomiin työntekijöihin ja palvelutaloihin, joissa ei viitota lainkaan.

– Mielestäni kuulevien pitää ymmärtää kuuroja. Viittomakieli tuo piristystä, hyvää vointia, mukavuutta ja nautintoa elämästä. Rehellisyyttäkin.

Erilaiset viittomakieliset kokoontumiset, joissa haastateltava koki jääneensä ulkopuolelle, kuvattiin vaikeina. Tämänkaltaiset tilanteet aiheuttivat pettymystä ja ulkopuolisuuden kokemuksia.

– Toiset kuurot tunsivat hyvin toisiaan ja viittovat usein keskenään. Eivät välittäneet minusta... Toivoin, että pyytäisivät mukaan keskusteluun, mutta eivät pyytäneet. Vain yksi pyysi... Menimme sitten kotiin.

Pohdittavaksi: Jos viittomakielinen iäkäs muuttaa palvelutaloon, miten hänen tiedonsaantinsa ja sosiaalinen hyvinvointinsa huomioidaan? Entä minkälaisia asioita liittyy viittomakielisten iäkkäiden kotihoitoon? Miten voidaan varmistaa toimiva vuorovaikutus viittomakielisen iäkkään ja työntekijän välillä sekä esimerkiksi palvelutaloyhteisössä?

Yksinolemista kuulevien keskuudessa koetaan ikään kuin ymmärrettäväksi ja asiaan kuuluvaksi, mutta hyvin kuormittavaksi asiaksi.

– Ryhmässä hän keskittyi viittomaan toisille eikä välittänyt minusta. Nosti kätensä pystyyn ja käänsi katseensa toisaalle.

Osa haastateltavista kuvasi viittomakielistä yhteisöä hierarkkiseksi, jossa ihmiset jaetaan ”tyhmiin” ja ”viisaisiin”. Moni vastaaja koki itsensä alempiarvoiseksi suhteessa toisiin, ”viisaampiin”.

– Kun yritän jutella, niin hän sanoo, että on mukavampaa jutella tuolla (toisten kanssa). Silloin hiljenen ja annan olla.

– Joskus oli mukavaa yhdessäoloa, minäkin olin mukana. Mutta vähitellen en saanut puheenvuoroa, kun muut porukassa vähättelivät minua tyhmää eivätkä välittäneet kuunnella. He juttelivat vain fiksujen kanssa. Siinä he keskustelivat vilkkaasti, kun heillä on niin paljon tietoa. En saanut puheenvuoroa. Istuin sanomatta mitään.

Myös erilaiset sosiaaliset konfliktitilanteet nousivat esille haastateltavien kerronnasta.

- *Esimerkiksi, kun osa kuuroista puhuu pahaa tietystä henkilöstä. Lopulta kukaan ei halua jutella sen henkilön kanssa...*
- *Joskus, kun menen kokoontumispaikalle, niin siellä puhutaan pahaa. Menen sitten kotiin pahalla [surullinen ilme] mielellä.*

Haastatteluissa tuli esille, että viittomakielisille iäkkäille suunnatuissa kuurojen tapahtumissa on tapahtunut ajallisia muutoksia, jotka vastaajien mielestä voivat vaikuttaa yhteisöllisyyteen ja yksinäisyyden kokemuksiin. Kuurojen tapahtumilla ei ole esimerkiksi nuorille enää niin suuri painoarvo kuin entisaikaan.

- *Silloin 60–70-luvulla oltiin enemmän aktiivisia. Jaksettiin matkustaa pitkiä matkoja tapaamaan muita kuuroja. Nykyään meillä on kännyköitä eikä jakseta tavata muita – ehkä tämä lisää yksinäisyyttä?*

Viittomakieliselle iäkkäälle yksinäisyys voi tuntua erityisen vaikealta viittomakielisessä yhteisössä.

Teknologian mahdollisuudet ja haasteet sosiaalisessa vuorovaikutuksessa

Osa haastateltavista kertoi, että teknologia on tuonut paljon mahdollisuuksia kuurojen elämään, avartanut maailmaa, mahdollistanut parempaa tiedonsaantia ja yhteydenottoja toisiin, myös kuuleviin.

- *Esimerkiksi 30–40 vuotta sitten olin aika yksinäinen suvun keskuudessa, oli vain äiti juttuseurana. Nykyään kaikki on paremmin, sillä meillä on älypuhelimia ja sen sellaista. Aikaisemmin ei ollut tietokoneita ja televisioita. Nykyään on, saan tietoja niistä. Ennen istuin vain passiivisena.*

Eräs haastateltava kertoi löytäneensä keinon videopuheluihin valmistautumisessa, ja piti tätä tärkeänä onnistumisen kokemuksena.

- *Näytin listani puhelun vastaanottajalle niin, että hän näki minulla olevan asioita. Aloin sitten viittomaan asioita listalta. Saatuaani asiani kerrotuksi yksi kerrallaan sanoin keskustelukumppanille, että on nyt hänen vuoronsa. Muistutin häntä ennen puhelua, että hänkin kirjoittaisi asiansa paperille.*

Osa haastateltavista oli sitä mieltä, että etänä toteuttavissa tapaamisissa on myös omat huonot puolensa. He kokivat, että videopuheluissa sattuu useammin väärinkäsityksiä verrattuna kasvokkain tapahtuviin tapaamisiin. Tämä vaikuttaa motivaatioon käyttää teknologiaa yhteydenpitoihin.

- *Joskus tulee väärinkäsityksiä. Esimerkiksi, kun toinen sanoo, että kesäkuun 10. päivänä on menoa. Minä vastasin siihen, että ei ei, vaan vasta elokuun 6. päivänä.*

Videopuheluja pidettiin jäykkinä ja epämukavinakin. Osa haastateltavista kertoi, että ns. tavallinen viittomakielinen keskustelu on luontevampaa, ja esimerkiksi luontoympäristöstä keskusteluaiheita on helppoa poimia.

- *En ole tottunut katsomaan [viittoo pientä] näyttöä keskustellakseni ystävien kanssa. En ole tottunut.*
- *Tietokoneen pienen näytön edessä pitää olla tarkkana, ja on vaikeaa keksiä aiheita. Livenä se on helpompaa, sillä voi keskustella mistä vain mitä juolahtaa mieleen ja poimia aiheita ympäriltämme. Niistä taas löytyy jutunjuurta muihinkin aiheisiin. On se helppoa keskustella livenä.*
- *Olisi rentouttavampaa olla kahvilla, kävellä toiseen paikkaan ja istuutua alas katselemaan ohikulkevia ihmisiä jutellen samalla toisen kanssa. Se olisi mukavampaa kuin olla kotona (ruudun ääressä) [pudisti voimakkaasti päätään].*

Osa haastateltavista kokee viittomakielisen keskustelun puhelimen tai pienen ruudun välityksellä hankalana.

Osa haastateltavista kokee teknologian helpottavan heidän elämäänsä ja mahdollistavan itsenäistä toimimista ja vaivatonta yhteydenottoa toisiin ihmisiin.

Keinoja yksinäisyyteen

Haastateltavilta kysyttiin, miten he pyrkivät lievittämään yksinäisyyden kokemuksiaan. Osa haastateltavilta kertoi, että omalla aktiivisuudella ja asenteella on merkitystä. Vastavuoroisuus erilaisissa tilanteissa, sosiaalinen vuorovaikutus ja konkreettinen tekeminen nousivat keskusteluissa esille.

- *Jumppaan virkistyäkseni. Turha ajatella olevani väsynyt, sillä se tekisi minut sairaaksi... Piristyn ja alan keittämään kahvia.*
- *Minulla on tapana katsoa tietokoneelta, kenellä Skype-merkit näyttävät vihreää ja klikkaan niitä. Juttelen heidän kanssaan.*

Kalenterimerkinnot ovat tärkeitä merkityksellisessä arjessa ja yksinäisyyden lievittämisessä. Toisaalta jatkuva, pakonomainen kalenterin täyttäminen voi myös olla yksinäisyyden kokemusten peittämistä.

Oman alueen viittomakielisten kokoontumispaikkojen ilmapiiriä kuvailtiin hyvänä ja suvaitsevana. Haastateltavat kokivat osallistumisen mukavana ja turvallisena.

- *Koen yhteenkuuluvuutta, on mukavaa jutella. En huomaa kenenkään jääneen ulkopuolelle.*

Viittomakieliset iäkkäät kokivat merkityksellisenä osallistumisen viittomakielisiin tapahtumiin. Tapaamiset vertaisten kanssa koettiin omaa mielialaa kohottavina.

- *Käytyäni seniorikerhossa mietin kotona, miten siellä oli ollut mukavaa ja kertailin tapahtumia mielessäni. Tunnen kyllä oloni hyväksi. Olen tyytyväinen, rauhallinen ja hyvällä mielellä.*

Osa haastateltavista pohti pikemminkin toisten viittomakielisten iäkkäiden yksinäisyyttä kuin omaansa, ja miten he itse voisivat auttaa yksinäisiä.

- *Ennen korona-aikaa seurasin, miten yhdistyksellä toiset juttelivat keskenään, mutta yksi istui syrjemmällä. Kukaan ei jutellut hänen kanssaan. Aina kun menin hänen luokseen juttelemaan, hän ilahtui kovasti.*
- *Tunnen yhden henkilön, jota olin pyytänyt tulemaan viittomakieliselle kokoontumispaikalle, mutta hän ei halunnut tulla. Häntä ei voi pakottaa, sillä se on hänen oma tahtonsa. Eikö niin? Vaikka tiedän hänen olevan yksin kotona. Olen miettinyt, mitä voisin tehdä asialle.*

”Tavataanko?”

Omalla toiminnallamme voimme lievittää yksinäisyyttä itsellä ja toisilla.

Eräs haastateltava kaipasi yksinäisiin arkipäiviinsä viittomakielistä toimintaa. Viittomakielistä seniorikerhoa paikkakunnalla ei enää ollut.

- *Toiminta loppui, mikä harmittaa. Päivisin tapahtuvat kokoontumiset olisivat kivoja.*

Kaksi haastateltavaa kertoi yrittäneensä aktivoida toisia ikääntyneitä kokoontumaan viittomakielisten ”virallisten” kokoontumisten ulkopuolella vapaamuotoisesti esimerkiksi kahvittelun merkeissä.

- *Olen ehdottanut monta kertaa, että voisimme kokoontua esimerkiksi torikahvilla tai kirjastossa. Muut olivat näin [näytti ilmettä, joka kuvastaa ei-kiinnostunutta henkilöä]. Olen odottanut sen toteutumista. Ei toteutunut. Olen kyllä ehdottanut!*

Kaikki haastateltavat toivat esille viittomakielisen yhteisön pienuuden ja sen, että on tärkeää huolehtia omassa yhteisössä viittomakielisten iäkkäiden hyvinvoinnista.

– Toivon tulevaisuudelta, että [mieltävä ilme]... Kokoontumispaikassamme olisi mukavaa ja viihtyisää, ja että kaikki juttelisivat toistensa kanssa.

Spontaaneja tapaamisia toivotaan enemmän virallisten kokoontumisten ulkopuolella.

Mielekäs yhdessä tekeminen viittomakielisessä seurassa on tärkeää.

Pohdintaa

Suomalaisten viittomakielisten iäkkäiden yksinäisyyden kokemuksia raportoidaan tässä selvityksessä tietojemme mukaan ensimmäistä kertaa. Tulokset tuovat esille kahdentoista viittomakielisen iäkkään yksinäisyyteen liittyviä kokemuksia ja pohdintoja haastatteluissa ympäri Suomea.

Vastaajat kuvasivat yksinäisyyttä vaihtelevasti ja rikkaasti. Yksinäisyyden kokemusten ja yksinäisen tekemisen konkreettisuus, yksinäisyyden ilmeneminen niin yksin ollessa kuin muiden ihmisten ympäröimänä, poikkeusoloihin liittyvät tunteet ja kokemukset, teknologiaan liittyvät haasteet ja mahdollisuudet sekä erilaiset keinot yksinäisyyteen nousivat esille kerronnassa. Viitottu yksinäisyys ilmeni monin eri tavoin iäkkäiden vastaajien kasvojen ilmeissä, kehon asennoissa, liikkeissä, eleissä ja varsin yksilöllisissäkin viittomissa, jotka olivat erittäin tärkeitä ajatusten, kokemusten ja tunnetilojen välittämisessä.

Viittomakielisten iäkkäiden haastattelut toteutettiin nojaten viittomakieliseen ja gerontologiseen asiantuntijuuteen sekä kohtaamisen taitoihin. Haastattelijana ja haastattelujen litteroijana toimi Viitottu yksinäisyys -selvityksen koordinaattori, geronomi Maria Kursi. Yksinäisyyden kokemuksen yksilöllinen luonne, viittomakielisen yhteisön kulttuuri sekä vastaajien tarpeet otettiin haastatteluissa huomioon. Jokaisessa haastattelussa keskusteltiin yksinolo ja yksinäisyys -käsitteiden viittomista ja niiden merkityksestä, jotta keskusteluissa päästiin asian ytimeen. Varmistaaksemme pienen kielivähemmistön anonymiteetin jätimme kaikki tunnistamiseen liittyvät asiat selvityksestä pois, mm. yksilölliset elämäntilanteet, kunnat, asuinpaikat, viittomakieliset kokoontumispaikat ja seniorikerhot. Haastateltavat olivat eri puolilta Suomea, heillä jokaisella oli toisiinsa nähden erilainen elinympäristö sekä yksilöllisiä elämäntilanteita liittyviä tekijöitä. Myös vastaajien tiedolliset ja kielelliset taidot vaihtelivat hyvin paljon. Jokaisella haastateltavalla oli oma yksilöllinen tapansa ilmaista ja viittoja kokemuksiaan.

Tulokset osaltaan vahvistavat Viitotut muistot -raportin (Katsui ym. 2021) tuloksia, joiden mukaan haastateltavien elämäntilanteet ja koulutustausta vaikuttavat mielipiteiden, kokemusten ja tunteiden kertomiseen ja viittomiseen. Haastatteluissa oli useita tilanteita, joissa vastaajat pohtivat pitkään löytääkseen sanoja ja ilmauksia. He myös kertoivat asioista kiertoteitse. Monet haastateltavat eivät olleet keskustelleet aikaisemmin yksinäisyydestä eli myös vieras aihe voi tuntua vaikealta ja jännittävältäkin. Toisaalta vastaajien oli luontevaa kertoa ajatuksistaan ja kokemuksistaan natiiville viittomakieliselle haastattelijalle.

Haastatteluissa tuli esille iäkkäiden suuri tarve saada puhua yksinäisyydestä. Osa kertoi kokemuksistaan jo eteisessä, ja asiat suorastaan ryöpsähtelivät, kun haastattelijasta vastasi ulkovaatteita. Näin ollen kaikkea aineistoa ei ehditty saada videolle. Haastattelujen jälkeen myös kävi niin, että osa haastateltavista ei olisi halunnut päästä haastattelijaa lähtemään, koska *”On niin mukavaa jutella*

kanssasi, harvoin pääsee juttelemaan viittoen”. Näitä ovenripakeskusteluja haastatteli kirjasi kenttäpäiväkirjaan.

Lähes poikkeuksetta vastaajat nostivat haastattelutilanteissa esiin paikalliset viittomakielisten kokoontumispaikat, jotka he kokivat tärkeiksi ja oman elämänsä kannalta merkityksellisiksi. Kaikki haastateltavat olivat syntyneet kuuleviin perheisiin, jolloin viittomakielisiä yhteisöllisyyden ja yhteenkuuluvuuden kokemuksia saattoi saada pääasiassa kuurojen kouluissa ja erilaisissa viittomakielisissä kokoontumispaikoissa, kuten kuurojen yhdistyksissä, kerhoissa ja muissa viittomakielisissä tapahtumissa. Jos viittomakielinen vastaaja jostakin syystä oli joutunut jäämään syrjään paikallisesta, viittomakielisestä yhteisöstään, tämä koettiin hyvin haavoittavana omalle yhteenkuuluvuuden ja turvallisuuden tunteelle. Myös hierarkisuus koettiin satuttavana. Kokoontumispaikkojen jako ”tyhmiin” ja ”viisaisiin” vaatii jatkossa esimerkiksi turvallisen tilan periaatteita ja pelisääntöjä yhteisissä kokoontumisissa. Näitä Kuurojen Liitto onkin aktiivisesti ryhtynyt edistämään.

Yleisellä tasolla voidaan todeta, että mitä isompi paikkakunta sitä enemmän henkilöllä oli mahdollisuuksia osallistua erilaisiin viittomakielisiin tapahtumiin ja toimintoihin. Tämä ei kuitenkaan poista mahdollisia ulkopuolisuuden kokemuksia, sillä monet kokivat yksinäisyyttä muiden ihmisten ympäröimänä. Jatkossa on erittäin tärkeää mahdollistaa viittomakielisille iäkkäille kuntoutumista edistäviä mahdollisuuksia omassa kieliyhteisössä.

Vastaajat toivoivat enemmän vapaamuotoisia tapaamisia viittomakielisten kohtaamispaikkojen ulkopuolella. Tämä kertoo merkityksellisten kontaktien ja vuorovaikutuksen kaipuusta. Jatkossa on tärkeä pohtia, miten viittomakielisiä iäkkäitä voidaan tukea sosiaalisessa vuorovaikutuksessa niin, että he voisivat jatkaa toistensa tapaamisia spontaanisti myös kohtaamispaikkojen ulkopuolella. Myös teknologian hyödyntämistä on tarkasteltava mahdollisuuksien ja haasteiden näkökulmasta niin, että teknologia voisi muuttua luontevaksi osaksi viittomakielisten iäkkäiden arkea. Tarkastelussa on tärkeä pohtia, minkälaiset teknologiset ratkaisut soveltuvat viittomakielisille iäkkäille ja minkälaista viittomakielistä teknistä- ja digitukea on tarpeen järjestää.

Yksinäisyyden kokemusten lievittämisen pohtimiseen on tärkeä ottaa viittomakieliset iäkkäät mukaan. Voimavaralähtöisen lähestymistavan mukaan iäkkäät ihmiset itse monesti löytävät ratkaisun avaimet, kun heitä kannustetaan, rohkaistaan ja motivoidaan. Usein ratkaisut yksinäisyyteen nousevat kokijansa mielenkiinnon kohteista, voimavaroista, toiveista ja tarpeista. On tärkeää, että viittomakieliseltä iäkkäältä kysytään, eikä ratkaisukeinoja tarjota niin sanotusta valmiista paletista.

Selvitystyötä on tärkeä jatkaa.

Lopuksi

Tämän selvitystyön aikana on toteutettu kaksi lyhytvideota ”Yksinäinen, viittomakielinen iäkäs” ja ”Yksinäinen, viittomakielinen iäkäs omassa yhteisössään”. Videoiden tavoitteena on tehdä viittomakielisten iäkkäiden yksinäisyys näkyväksi suurelle yleisölle ja esimerkiksi oppilaitoksille. Kyseiset videot on tiivistetty haastateltujen viittomakielisten iäkkäiden kokemuksista. Videoiden tarkoituksena on lisätä ymmärrystä viittomakielisten iäkkäiden kokemasta yksinäisyydestä ja myös siitä, miten yksinäisyyttä voi lievittää omalla toiminnalla. Videot voivat toimia myös keskustelun herättäjinä. Videot ovat vapaasti katsottavissa ja jaettavissa Vanhustyön keskusliiton YouTube -kanavalla.

Luonnon terveysvaikutukset ovat tutkitusti eduksi iäkkäiden hyvinvoinnille. Viittomakieliset haastateltavat toivat esille, että luonnosta löytää helposti yhteisiä keskustelunaiheita.

Lähteet

Euroopan Unioni. Loneliness in the European Union -verkkosivusto [viitattu 20.11.2023]
https://joint-research-centre.ec.europa.eu/scientific-activities-z/loneliness_en

Jansson, A., Karisto, A., Pitkälä, K. 2019. Time- and place-dependent experiences of loneliness in assisted living facilities. Ageing & Society.

Jansson A. 2020. Loneliness of older people in long-term care facilities. Väitöskirja. Helsingin yliopisto, lääketieteellinen tiedekunta, väestön terveyden tohtoriohjelma.
<https://helda.helsinki.fi/handle/10138/319092>

Jopling K, Howells A. 2018. Connecting communities to tackle loneliness and social isolation: Learning report. British Red Cross.

Katsui H, Koivisto MK, Tepora-Niemi SM, Merilainen N, Rautiainen P, Raino P, ym. 2021. Viitotut muistot: selvitys kuuroihin ja viittomakielisiin Suomen historiassa 1900-luvulta nykypäivään kohdistuneista vääryyksistä sekä niiden käsittelyyn tar-koitetun totuus- ja sovintoprosessin käynnistämisen edellytyksistä. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-241-1>

Kelasto, 2022. <https://tietotarjotin.fi/> Katsottu 27.11.2023

Kuurojen Liitto ry 1974. Viittomakielen opas. Kuurojen Liitto ry: Hämeenlinna.

Kuurojen Liitto ry 2010. Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. Multipront: Vantaa.

Kuurojen Liitto 2023. <https://kuurojenliitto.fi/kulttuurituotanto/> . Katsottu 6.11.2023.

Kuurojen Liitto 2023. <https://kuurojenliitto.fi/viittomakieliset/>. Katsottu 30.10.2023.

Laakkonen H. 2019. Tulkkauspalvelu on yhteiskuntaan osallistumisen ehto – ”Huomenna ymmärrät neljä tuntia, ylihuomenna kolme”. Kela, Elämässä. Internet: <https://elamassa.fi/kela-palvelee/tulkkauspalvelu-on-yhteiskuntaan-osallistumisen-ehto/> (viitattu 25.4.2022).

Malm A, Östman, J-O. 2000. Viittomakieliset ja heidän kielensä. Teoksessa Malm, Anja (toim.): Viittomakieliset Suomessa. RT-Print Oy: Pieksämäki. 2–32 .

Perlman, D., Peplau, A. 1982. Theoretical approaches to loneliness. Teoksessa Peplau L, Perlman D (toim.) Loneliness: A sourcebook of current theory, research and therapy. New York: Wiley, 123–134.

Pitkälä, K., Routasalo, P., Kautiainen, H., Savikko, N., Tilvis, R. 2005. Ikääntyneiden yksinäisyys. Psykososiaalisen ryhmäkuntoutuksen vaikuttavuus. Tutkimusraportti 11. Vanhustyön keskusliitto.

Pitkälä KH, Routasalo P, Kautiainen H, Tilvis RS. Effects of psychosocial group rehabilitation on health, use of health care services, and mortality of older persons suffering from loneliness: a randomized, controlled trial. J Gerontol A Biol Sci Med Sci. 2009;64:792–800.

Routasalo, P., Savikko, N., Tilvis, R., Stranberg, T., Pitkälä, K. 2006. Social contacts and Their Relationship to loneliness among aged people – a population based study. Gerontology 2006;52:181-187.

Savikko, N. 2008. Loneliness of older people and elements of an intervention for its alleviation. Department of Nursing Science, Faculty of medicine 807. Turun yliopisto, Painosalama.

Suomen Punainen Risti (SPR). 2023. Yksinäisyysbarometri. https://www.punainenristi.fi/globalassets/13.-uutiset/2023/yksinaisyys-koskettaa-ya-useampaa-suomessa/spr_yksinaisyysbarometri_2023_raportti.pdf

Tiikkainen, P. 2006. Vanhuusiän yksinäisyys. Seuruututkimus emotionaalista ja sosiaalista yksinäisyyttä määrittävistä tekijöistä. Studies in Sport, Physical Education and Health 114. Jyväskylä University Printing House.

Tiilikainen, E. 2016. Yksinäisyys ja elämänkulku – Laadullinen seurantatutkimus ikääntyvien yksinäisyydestä. Väitöskirja, Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta, sosiaalitieteiden laitos.

Torboli, Helena – Pulkkinen, Maija. 2013. Suomen viittomakielisten ikäihmisten hyvinvoinnin edistämishjelma. Kuurojen Liitto ry. Kuurojen Liitto ry:n julkaisuja 69.

Ystäväpiiri-toiminta. 2020. Koulutus- ja ryhmänohjausmateriaali sekä palautteet. Vanhustyön keskusliitto.

Viitottu yksinäisyys -selvityksellä haluttiin kartoittaa, minkälaisia viittomakielisten iäkkäiden yksinäisyyden kokemukset ovat, ja tuoda kokemuksia näkyväksi. Lisäksi haluttiin selvittää, millaisia toiveita heillä on yksinäisyyden lievittämiseksi ja ryhmätoiminnan järjestämiselle.

Vanhustyön keskusliiton Ystäväpiiri-toiminnan asiantuntijat selvittivät ikääntyneiden viittomakielisten kokemaa yksinäisyyttä laadullisen kartoituksen avulla. Selvityksessä haastateltiin viittomakielisiä iäkkäitä ihmisiä eri puolilta Suomea kesän 2022 aikana.

Viitottu yksinäisyys -raportti kokoaa yhteen selvitystyön tuloksia. Selvitystyö on pitänyt sisällään laadullisten haastattelujen lisäksi kehittämistyötä, vertaiskeskusteluja sekä viestintää. Raportti tuo näkyväksi viittomakielisten iäkkäiden henkilöiden yksinäisyyttä, ja luo pohjaa vanhustyön asiakasähtöiselle kehittämiselle viittomakielisten iäkkäiden tarpeisiin.

Onpa hieno sää tänään! Lähdetäänkö pyöräilemään kello yhdeltä?

Vai olisiko parempi lähteä ajelemaan autolla niin, että voidaan nauttia maisemista puiden vilahdellessa ohitsemme.

Vanhustyön keskusliitto
CENTRALFÖRBUNDET FÖR DE GAMLAS VÄL RY